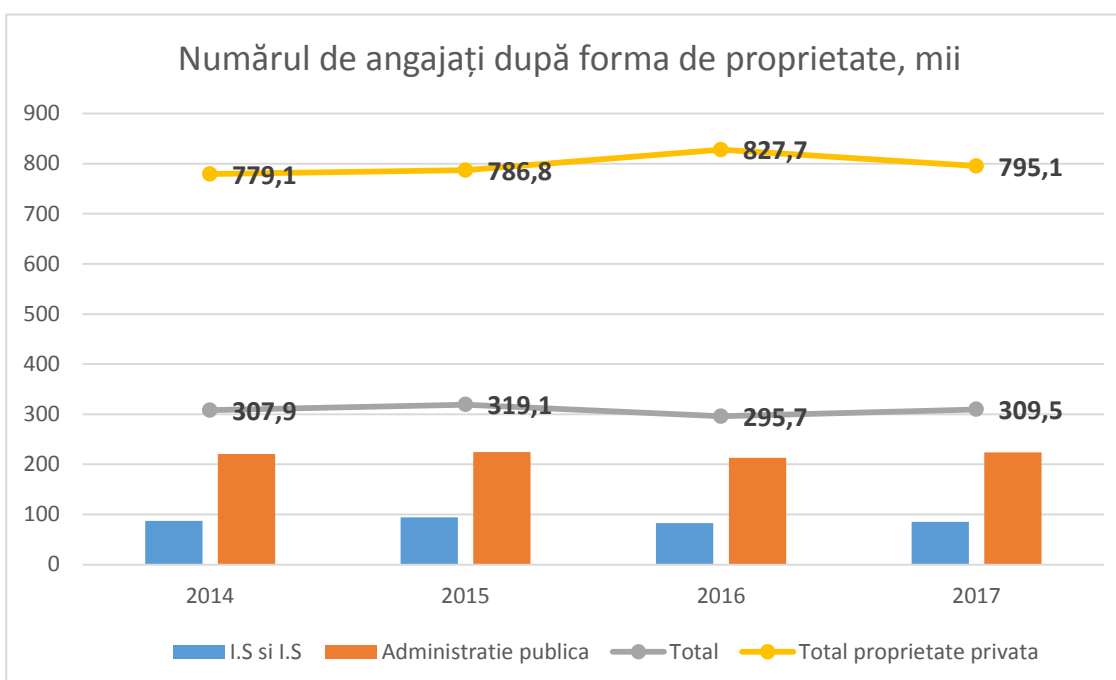

Sustenabilitatea financiară a întreprinderilor de stat: constatări și tendințe

Joseph Stiglitz: „Oricare economie de succes este o combinație sinergetică dintre guvern, gospodarii, sectorul privat și multe alte instituții cu forme de proprietate private, de stat sau mixte”.

Odată cu declararea independenței, Republica Moldova a început procesul de liberalizare a economiei și de privatizare a proprietăților publice. Actualmente, conform datelor statistice oferite de Camera Înregistrării de Stat, **în Moldova activează 1 572 întreprinderi de stat și municipale, și 4 483 societăți pe acțiuni, unde, în mai puțin de 5% din aceste societăți, statul deține o cotă parte.** Impactul companiilor în proprietatea publică asupra economiei naționale în termeni de persoane antrenate în câmpul muncii, conform datelor statistice oferite de Biroul Național de Statistică, aproximativ 8,4% din numărul total de angajați în Republica Moldova revin companiilor de stat și a celor municipale, pe când administrației publice îi revin aproximativ 21,9%, restul fiind sectorul privat.

Tabel 1. Numărul total de angajați după forma de proprietate

Totodată, conform datelor Biroului Național de Statistică, **venitul din vânzări a companiilor în proprietatea publică reprezintă pentru anul 2016, aproximativ 20,1% din vânzările totale a agenților economici din Moldova.** Prin urmare, impactul acestor companii asupra economiei țării, dar și a bunăstării populației este enormă. Pe lângă impactul social care îl au, prin implicarea în câmpul muncii a unui număr mare de persoane, aceste companii prestează servicii publice importante precum: salubritatea, producția produselor de primă necesitate, aprovizionare cu resurse energetice, servicii de întreținere și dezvoltare a infrastructurii etc.

„Beneficiarul și acționarul companiilor în proprietatea statului, în ultima instanță este cetățeanul de aceea aceste companii trebuie gestionate într-un mod transparent și eficient, iar interesul public să fie pe primul loc”.

Întreprinderile de stat sunt lipsite de transparență și gestionare eficientă

În același timp, activele aflate în gestiunea acestor companii pe lângă valoarea intrinsecă care o au, mai au și o valoare strategică, iar aici putem menționa infrastructura, fără de care economia țării nu ar putea exista. Chiar dacă aceste companii au o importanță majoră pentru economia țării, constatăm că **acestea suferă de o lipsă de transparență, gestionare ineficientă suprapusă cu influența factorului politic**. Unul din cele mai relevante exemple este impactul gestionării netransparente și defectuoase care au dus la achiziția dubioasă a Băncii de Economii, iar ulterior la delapidarea rezervelor BNM.

Prin intermediul inițiativei implementate în comun de către IDIS și INEKO, scopul este de a crea instrumente care vor evalua sustenabilitatea financiară a companiilor în proprietatea statului dar și transparența lor. Odată ce procesele de luare a deciziilor, dar și datele cu caracter financiar sunt făcute publice, există un spațiu de manevră mai îngust pentru acțiuni defectuoase.

Doar 66% din întreprinderile analizate își fac publică situația financiară

Chiar dacă cadrul legislativ prin legea cu privire la întreprinderile de stat nr.146 din 16.06.1994 le obligă prin articolul 16 să publice în format electronic raportul anual al întreprinderii care va conține următoarele:

1. situațiile financiare anuale;
2. raportul de activitate al conducerii;
3. raportul cu privire la dezvoltarea și performanțele economico-financiare, precum și riscurile principale cu care se confruntă întreprinderea;
4. raportul de audit.

Atestăm că doar 66% din întreprinderile analizate au prezentat pe pagina web situațiile financiare, doar 10% au prezentat raportul de audit, iar ce ține de raportul de activitate a conducerii precum și raportul cu privire la dezvoltarea și performanțele economico-financiare nu au fost prezentate de nici o întreprindere.

Mai mult ca atât, chiar dacă pe paginile oficiale a unor ministere erau prezentate cel puțin informațiile cu privire la situațiile financiare, ca rezultat a reformei guvernului, paginile precedente au fost lichidate, iar informația nu a fost transferată în cele noi.

Societățile pe acțiuni în proprietatea statului lipsite de transparență

Subiectul costului resurselor energetice a fost și este unul sensibil pentru populație, de aceea o deschidere a informației va fi benefic tuturor subiecților implicați în discuții. Cu regret constatăm lipsa de transparență a companiilor cu impact social major precum: S.A. „Moldovagaz” (pe pagina cărei la momentul studiului erau prezentate informații cu privire la situațiile financiare din anul 2013); S.A. „Energocon”. S.A. „Metalferos”, companie care ocupă printre primele poziții a exportatorilor de top din Moldova, deținând în același timp și statului de monopolist a pieței de colectare a metalelor, are o pagina web total neinformativă, fiind actualizată ultima dată în anul 2013. Totuși, este important de menționat faptul că S.A. „Termoelectrica”, compania care livrează agent termic în mun. Chișinău a publicat pe pagina web, pe lângă situațiile financiare din anul 2017, dar și raportul de audit.

Imperfecțiuni legislative

Totodată, la nivel legislativ atestăm imperfecțiuni la capitolele – responsabilizarea managementului acestor companii, cerințele profesionale față de echipa de management, iar una din cele mai mare deficiențe este lipsa de transparență în procesul de selectare a administratorilor.

Toate aceste deficiențe creează riscuri pentru buna desfășurare a acestor companii, iar în unele cazuri datorită influenței politice aceste companii sunt duse spre faliment deliberat pentru ca ulterior să fie achiziționate la un preț sub valoarea lor reală. Cu alte cuvinte, chiar dacă indirect, dar cetățenii sunt cei care pierd în ultima instanță.

Concluzii și recomandări la capitolul transparenței informației cu caracter financiar:

1. Companiile care se află în proprietatea statului nu respectă în totalitate legislația la capitolul transparență, iar instituțiile de control a statului trebuie să ia măsurile necesare;
2. Nu sunt stabilite clar criteriile și indicatorii cu privire la evaluarea performanței economico-financiară;
3. Nu sunt clare condițiile și criteriile de selectare a echipei de management, de multe ori persoanele numite la conducerea acestor companii sunt selectate pe principiul afilierii sau apartenenței politice și nu conform calităților profesionale;
4. Companiile nu publică strategiile de dezvoltare conform obiectivelor pe termen mediu și lung din lipsa lor sau din lipsa de transparență;
5. Procesul de alegere a conducerii a întreprinderilor de stat ar trebui să fie reglementat prin lege. Acest lucru înseamnă că CV-urile candidaților frunțași ar trebui să fie publicate și ar trebui să existe o audiere publică cu toți candidații înainte de a selecta câștigătorul. De asemenea, este bine să existe o comisie de selecție care să evalueze candidații prin intermediul anumitor criterii.

Ion Butmalai
economist la IDIS „Viitorul”

Acest material face parte din seria de publicații „Evaluarea sustenabilității financiare a companiilor municipale și de stat”.

Articolul este elaborat în cadrul inițiativei „Promovarea transparenței și sustenabilității financiare a politicilor regionale, a întreprinderilor de stat și a autorităților locale din Republica Moldova”, implementată de IDIS „Viitorul”, în parteneriat cu Institutul pentru Reforme Economice și Sociale din Slovacia (INEKO). Inițiativa este susținută financiar de Programul de Asistență Oficială pentru Dezvoltare al Republicii Slovacie (SlovakAid) și are ca scop îmbunătățirea transparenței și a stabilității financiare a autorităților publice locale și a întreprinderilor de stat din Moldova prin transferul de know-how din proiectele similare implementate cu succes în Slovacia.